

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН БИЛИМ БЕРҮҮ ЖАНА
ИЛИМ МИНИСТРЛИГИ**

**ЖАЛПЫ БИЛИМ БЕРҮҮ УЮМДАРЫНЫН 5-7-КЛАССТАР ҮЧҮН
“МУЗЫКА” БОЮНЧА ПРЕДМЕТИК
СТАНДАРТ**

БИШКЕК – 2022

Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүү мектептеринин 5-7-класстар үчүн «Музыка» боюнча предметтик стандарт

Предметтик стандартты иштеп чыккандар:

1. Дуйшеналиев Ж.С. – музыка таануучу, Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын ага илимий кызматкери.
2. Жакыпов К.К. – п.и.к., доцент, И. Арабаев атындагы КМУнун «Искусство жана дизайн» факультетинин деканы.
3. Шамбетова К.Ж. – И. Арабаев атындагы КМУнун «Искусство и дизайн» факультетинин ага окутуучусу.
4. Молдаширова А.А – Сокулук району, К.Шопокова атындагы №3 мектеп-лицейинин музыка мугалими.

Рецензенттер:

1. Омурзаков Р.Т. – И.Арабаев ат. КГУнун доценти
2. Мурат Касей – Б. Бейшеналиева ат.Искусство институтунун профессору

МАЗМУНУ

1-БӨЛҮМ.

ЖАЛПЫ ЖОБОЛОР

- 1.1. Документтин макамы жана түзүмү .....
- 1.2. Негизги ченемдик документтердин системасы .....
- 1.3. Негизги түшүнүктөр жана терминдер .....

2-БӨЛҮМ.

ПРЕДМЕТТИН КОНЦЕПЦИЯСЫ

- 2.1. Музыка предметин окутуунун максаттары жана милдеттери .....
- 2.2. Музыка предметинин түзүлүш методологиясы .....
- 2.3. Негизги жана предметтик компетенттүүлүктөр .....
- 2.4. Мазмундук тилкелер. Окуу материалынын мазмундук тилкелер жана класстар боюнча бөлүштүрүү .....
- 2.5. Предметтер аралык байланыштар жана өтмө тематикалык тилкелерди жүзөгө ашыруу.

3-БӨЛҮМ.

БИЛИМ БЕРҮҮНҮН НАТЫЙЖАЛАРЫ ЖАНА БААЛОО

- 3.1. Окуучуларды окутуудан күтүлүүчү натыйжалар (баскычтар жана класстар боюнча)....
- 3.2. Окуучулардын жетишкендиктерин баалоонун негизги стратегиялары .....

4-БӨЛҮМ.

БИЛИМ БЕРҮҮ ПРОЦЕССИН УЮШТУРУУГА КОЮЛУУЧУ ТАЛАПТАР

- 4.1. Ресурстук камсыздоого коюлуучу талаптар .....
- 4.2. Шыктандыруучу окуу чөйрөсүн түзүү .....

АДАБИЯТТАР .....

1- БӨЛҮМ. ЖАЛПЫ ЖОБО

6-8-класстар үчүн “Музыка” курсу боюнча предметтик стандарт “Музыка” предмети боюнча 1-5-класстар үчүн Мамлекеттик стандарттын логикалык уландысы болуп эсептелет. Музыка - «Искусство» билим берүү чөйрөсүнө кирүүчү предметтердин бири. «Музыка» предмети боюнча 6-8-класстар үчүн предметтик стандарт Кыргыз Республикасынын **Өкмөтүнүн 20 -жылдын №** Токтому менен бекитилген Кыргыз Республикасында жалпы орто билим берүүнүн Мамлекеттик билим берүү стандартынын талаптарына ылайык түзүлгөн.

Азыркы тапта базалык мектептик билим берүү системасында музыкалык билим берүү олуттуу мааниге ээ. «Музыка» предмети атуулдукка, гумандуулук идеяларына, толеранттуулукка тарбиялоодо зор мааниге ээ, анткени таасир этүү күчү жагынан музыка искусствонун өзгөчө түрлөрүнүн бири болуп саналат. Музыканын тилин, музыкалык сабаттуулуктун негиздерин окуп-үйрөнүү окуучулардын таанып-билүү ишмердүүлүгүнө өбөлгөлөрдү түзөт.

Базистик окуу планында «Музыка» предмети окуп-үйрөнүү үчүн 6-8-класстарда жумасына 2 сааттан киргизилген. Жылдык окуу жүктөмү – 68 саат, 3 жылдагы жалпы окуу жүктөмү 204 саатты түзөт.

Предметтин өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен, орто мектепте Музыка сабагы Кыргызстандагы мектептик билим берүүнүн негизги максатын ишке ашырууну максаттанат.

Мектеп окуучуларынын аталган предметтин алкагындагы окуу ишмердүүлүгүнүн негизги түрлөрү болуп музыка угуу, аткаруу, музыкалык теориялык сабат эсептелет. Уккан жана аткарылган (ырдалган) чыгармаларды талдоо жана талкуулоо, ырдоо, импровизациянын элементтери, музыкалык аспаптар менен музыкалаштыруу, окутууну уюштуруу үчүн жеткиликтүү сандагы музыкалык аспаптар болгон учурда талапка ылайык болот.

Бул предметтик стандарт билим берүү процессин камсыздоонун мазмунун жана жаңы педагогикалык шарттарын жөнгө салуучу окуу программаларын, окуу-методикалык комплексти (ОМК) иштеп чыгуучулар үчүн багыт болуп кызмат кылат.

«Музыка» предметинин мазмуну кыргыз элинин музыкалык өнөрүнүн жана башка элдердин музыкалык искусствосунун мисалдарынан түзүлөт. Окуу материалдары менен усулдары ар түрдүү этникалык, гендердик, социалдык топторго кирген окуучуларга болгон стереотиптердин алдын алуусу зарыл.

1.1. Документтин статусу жана түзүмү

Предметтик стандарт «Музыка» курсунун жалпы компетенттүүлүгүн, натыйжаларын жана мазмунун окуу китептеринин авторлору, мугалимдер үчүн расмий документ болот. Предметтик стандарт музыкалык билим берүү процессинин бардык катышуучуларын, предметтин каражаттарынын жардамы менен окуучуларга музыкалык билим, тарбия берүү жана өнүктүрүүнүн жалпы стратегиясы тууралуу түшүнүктөргө ээ кылат, курстун тематикалык жана билим берүү тилкелерин белгилейт. Ал мугалимдин позициясы менен чыгармачыл дараметин, окуучулардын жекече жөндөмдүүлүктөрүн, кызыкчылыктары менен талаптарын, билим берүүчү уюмдун материалдык базасын, жергиликтүү социалдык-экономикалык шарттарды, улуттук салттарды эсепке алуу менен автордук окуу курсун түзүүгө ар кыл мамилелерди ишке ашыруу үчүн кеңири мүмкүнчүлүктөрдү түзүп берет.

Стандарттын жоболору төмөндө белгиленгендер тарабынан *милдеттүү түрдө колдонулууга жана сакталууга тийиш*.

– менчиктин жана ведомстволук баш ийүүнүн тибине, түрүнө жана формасына карабастан, Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүүчү уюмдары;

– музыка мугалимдерин даярдоочу орто кесиптик билим берүү уюмдары жана жогорку окуу жайлары;

– «Музыка» предмети менен Музыка мугалимдеринин квалификациясын жогорулатуунун программаларын иштеп чыккан жана ОМКларды даярдаган КББАсы, мугалимдеринин квалификациясын жогорулатуу борборлору;

– жалпы билим берүүчү уюмдарда билим берүү стандарттарын жүзөгө ашыруу боюнча зарыл шарттарды түзүп берүү үчүн жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары.

6-8-класстарда музыка боюнча предметтик стандарт төмөнкүдөй түзүмгө ээ:

1-бөлүм. Жалпы жоболор.

2-бөлүм. Предметтин концепциясы.

3-бөлүм. Билим берүүчүлүк натыйжалар жана баалоо.

4-бөлүм. Билим берүү процессин уюштурууга коюлуучу талаптар.

Кыргыз Республикасынын мектептеринде 6-8-класстарда музыка боюнча жалпы орто билим берүүнүн предметтик стандарты төмөнкүлөрдү аныктайт:

–6-8-класстын окуучуларына музыкалык билим берүүнүн илимий жана методикалык жактан келишилген артыкчылыктарын;

–жалпы билим берүүчү орто мектептин 6-8-класстарында музыканы окутуунун максатын жана милдеттерин;

–түйүндүү жана предметтик компетенттүүлүктөрдүн тизмесин;

–6-8-класстардын окуучуларынын музыкалык билим алуусунун жыйынтыктарын баалоонун негизги принциптерин;

–мектептик музыкалык билим берүүнүн уюштуруучулук жана усулдук өзгөчөлүктөрүн ж.б.

6-8-класстар үчүн музыка боюнча предметтик стандарт укуктук - ченемдик документ болуп эсептелип:

–мектептик билим берүүдөгү музыка тармагынын белгиленген максаттарын ишке ашырууну камсыз кылат;

–6-8-класстардын окуучулары үчүн «Музыка» предмети боюнча билим берүү процессин жөнгө салат;

–улуттук жана аймактык деңгээлдерде музыкалык билим берүүнүн өнүгүүсүн камсыз кылат.

1.2. Жалпы билим берүүчү уюмдар үчүн негизги ченемдик документтердин системасы .

– Кыргыз Республикасынын “Билим берүү жөнүндө” мыйзамы (2013-ж.);

– Кыргыз Республикасында жалпы орто билим берүүнүн Мамлекеттик билим берүү стандарты (Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 20__-ж. №__ Токтому менен бекитилген);

–Кыргыз Республикасында полимаданий жана көп тилдүү билим берүүнүн Концепциясы (2008-ж.);

–Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 20__-ж. №__ «Кыргыз Республикасындагы билим берүү системасын өнүктүрүүнүн стратегиялык багыттары тууралуу» токтому;

–2020-ж. чейин Кыргыз Республикасынын мектеп окуучуларын жана окуучу жаштарын тарбиялоонун Концепциясы. (Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин 2014-ж. 22-июлундагы № 545/1 буйругу менен бекитилген);

–Кыргыз Республикасынын 20___-20___-жылдарда туруктуу өнүгүүсүнүн улуттук Стратегиясы;

–Кыргыз Республикасынын 20___-20___-жылдарда туруктуу өнүгүүсүнүн улуттук Стратегиясын жүзөгө ашыруу боюнча Өкмөттүн Программасы.

1.3. Негизги түшүнүктөр жана терминдер

Бул предметтик стандартта негизги түшүнүктөр менен терминдер төмөнкүдөй маанилерде колдонулган:

Баа — окуучунун жетишкендиктерин баалоонун цифралар, тамгалар менен же башка түрдө сапаттык туюндурулушу.

Баа коюу – окуучуларда предметтик стандартта бекитилген компетенциялардын калыптаныш даражасын аныктоо.

Баалоо – окуучулардын окуу жана таанып-билүү ишмердүүлүгүн байкоо, ошондой эле билим берүүнүн сапатын жогорулатуу максатында маалыматты сыпаттоо, жыйноо, каттоо жана интерпретациялоо процесси.

Базистик окуу планы – милдеттүү окулуучу предметтердин тизмесин, аларды окуп-үйрөнүүнүн ыраатын, окуу жүгүнүн көлөмү менен формаларын аныктоочу документ.

Базалык компетенттүүлүктөр – бардык предметтердин жалпы мазмунунда жүзөгө ашырылуучу билим берүүнүн натыйжалары.

Билим берүүнүн сапаты – билим берүү процессинин катышуучуларынын билим берүү мекемеси тарабынан көрсөтүлгөн билим берүүчүлүк кызмат көрсөтүүлөргө болгон үмүттөрүнүн канааттандырылыш даражасы же билим берүүгө коюлган максаттар менен милдеттерге жетүү даражасы. Билим берүү стандарттарына жана керектөөчүлөрдүн талаптарына шайкеш келүү. Берилген түшүнүктүн өзгөчө маанилүүлүгү кыймылдуулугу, көп түрдүү жана практикалуу мүнөзү менен байланыштуу.

Билим берүү стандарты – негизги билим берүү программаларынын мазмунунун билим берүүчүлүк минимумун, окуучуларды даярдоонун сапатына коюлуучу базалык талаптарды, окуучулардын окуу жүктөрүнүн мүмкүн болгон чегин аныктоочу ченемдер менен эрежелердин жыйындысы.

Диагностикалык баалоо – окуучулардын билимдерин, билгичтиктерин, көндүмдөрүн жана окуучулардын компетенттүүлүктөрүн баштапкы деңгээлине баа берүү. Адатта диагностикалык баалоо, жаңы теманы өтөрдүн алдында окуучулардын буга чейин билгендери тууралуу жана аларды жаңы темага байланыштуу кандай суроолор кызыктыары тууралуу түшүнүктөргө ээ болуу үчүн жүргүзүлөт.

Индикатор (көрсөткүч) – кандайдыр бир нерсенин ал-абалын көрсөтүүчү чен-өлчөм, «ченөө жабдуусу». Окутуунун натыйжаларынын индикатору (көрсөткүчү) – алдыга коюлган максаттарга жетүүнү күбөлөгөн конкреттүү белгилер.

Искусствонун жанры – искусствонун ар бир түрүнүн бөлүмдөрү (тарыхый, мифологиялык, тиричилик, пейзаж, портрет, натюрморт ж.б.)

Кайтарым байланыш – (англ. Feedback – кайтарым азыктандыруу) – кенен мааниде айтканда сын, мүнөздөмө, мамилесин билдирүү кандайдыр бир окуяга же аракетке болгон кайтарымдуу реакция. Окуу процессинде кайтарым байланыш окуучу менен мугалимдин ишмердүүлүктөрүн коррективкасын божомолдойт.

Компетенттүүлүк – адамдын ар кыл билимдерди, билгичтиктерди жана көндүмдөрдү түрдүү (окуу, жеке, кесиптик) кырдаалдарда өз алдынча колдоно билүүчүлүк жалпы жөндөмү.

Компетенция – (лат. competere – ээ болуу, ылайык келүү, туура келүү) – белгилүү бир (окуу, жеке, кесиптик) кырдаалдагы натыйжалуу, жемиштүү ишмердүүлүк үчүн билим берүүчүлүк даярдыкка коюлуучу алдын ала белгиленген социалдык талаптар (ченемдер, стандарттар).

Критерий – кандайдыр бир нерсени баалоого, аныктоого же классификациялоого негиз болгон белги.

Курчап турган дүйнөнү эстетикалык кабылдоо – кабылданган кубулушка эстетикалык баа берүү, ага карата эмоциялык мамиле-жооп.

Музыканын тили – бул, ар кандай үндөрдүн түрү. Музыкада үндөрдүн бир нече түрү бар: жогорку, төмөн, негизги, мажордук, минордук, темп, ыргак боюнча айырмаланат. Музыкадагы үндөр ноталар менен жазылат (до, ре, ми, фа, соль, ля, си). Ал эми музыка жазуу үчүн атайын тил колдонулат – ал, нота.

Музыканын типтери – бул, аткаруучулук күч боюнча алганда, вокалдык, аспаптык жана вокалдык-аспаптык музыка, ал эми ким жараткан параметри боюнча алганда – бул элдик, профессионалдык жана компьютердик музыка.

Музыкадагы форма – бул, музыкалык чыгарманын түзүлүшү. Практикада кеңири жайылган формалар: бир бөлүктүү, эки бөлүктүү, үч бөлүктүү, ронда формасы, вариация, сонаталык форма ж.б.

Натыйжалар (билим берүүчүлүк) – инсандык, жарандык жана кесиптик жактан өзүн-өзү аныктоону ишке ашыруу үчүн жетиштүү болгон жекече (индивидуалдуу) компетенттүүлүктөрдүн жыйындысы.

Негизги компетенттүүлүктөр – билим берүүнүн ченелүүчү жыйынтыктары, алар социалдык, мамлекеттик, кесиптик буйрутмага ылайык аныкталып, көп функциялуу жана предметтен жогору болот, окуу предметтеринин базасында ишке ашат жана окуучулардын социалдык тажрыйбаларына негизделет.

Окутуунун максаттары – окуучулар когнитивдик (таанып-билүүчүлүк), аффективдүү (эмоционалдык-баалуулук) жана жүрүш-туруштук чөйрөлөрдө жетүүчү окутуунун аяккы жана аралык жыйынтыктары, алар окуучунун түйүндүү жана предметтик компетенттүүлүктөрүнүн мугалим өлчөп, баалай ала турган белгилүү бир деңгээли менен туюндурулат.

Предметтик компетенттүүлүктөр – билим берүү чөйрөлөрүнүн жана предметтердин алкагында калыптануу мүмкүнчүлүгүнө жана конкреттүү сыпаттоого ээ болгон жеке компетенциялар Предметтик компетенция окуучунун адамзат маданиятынын айрым чөйрөлөрүнүн позициясынан талдоо жүргүзүүгө жана аракет кылууга жөндөмдүүлүгүн көрсөтөт.

Руханий-адептик тарбиялоо — өсүп келе жаткан жаш муундардын бийик руханий баалуулуктарды өздөштүрүүсү жана практикалык иш-аракет менен жүрүш-турушта ишке ашыруусуна багытталган тарбиялоонун бир аспектиси. Билим берүү системасында педагогдор менен тарбиялануучулардын өз ара аракетинин инсандын калыптануусуна, анын баалуулук-маңыздык чөйрөсүн өнүктүрүүгө багытталган максаттуу процесси. «Руханий-адептик баалуулуктар» катары адамдардын бири бирине, үй-бүлөгө, коомго болгон мамилесиндеги негизги принциптер менен ченемдер каралып, алар жакшылык жана жамандык, чындык жана жалган критерийлерине негизделет.

Суммативдик (жыйынтыктоочу) баалоо - белгиленген убакыттын мезгилине окуп үйрөнүлгөн бөлүмдүн, теманын аякташында билимдин, билгичтиктин жана көндүмдүн калыптаныш деңгээлин аныктоо үчүн багышталган. Суммативдик баалоо ар түрдүү текшерүү иштердин жыйынтыктары боюнча жүргүзүлөт. (мисалы: тест, текшерүү иши, сочинения, эссе, проект, оозеки презентация ж.б.). Текшерүү ишинин жыйынтыгы боюнча баа коюлат жана ал баа жыйынтыктоочу баалоону аныктоо үчүн негиз болуп эсептелет.

Формативдик (калыптандыруучу) баалоо – бул, окуучунун билим алуусуна максаттуу, үзгүлтүксүз байкоо жүргүзүү процесси. Формативдик баалоо «формалдуу эмес» (көпчүлүк учурда бааланбайт) баалоо болуп эсептелет. Бул, баалоонун критерияларына туура келген жана кайтарым байланышын бар баалоого негизделет.

2-БӨЛҮМ. МУЗЫКА ПРЕДМЕТИНИН КОНЦЕПЦИЯСЫ

Музыкалык билим берүү – окуучуда музыкага карата эмоциялык сезимталдыкты, анын мазмунун түшүнүү жана терең толгонууну, музыкалык сабаттуулуктун негиздерин, музыкалык тилди түшүнүүнү максатка багытталган системалуу түрдө тарбиялоо. Мындан сырткары, музыкалык билим берүү бул – музыкалык ишмердүүлүктүн коомдук-тарыхый тажрыйбасын жаңы муунга берүү процесси, Кыргызстандын музыкасын терең сыйлоого тарбиялоо жана түрдүү элдер жана муундардын музыкасына толеранттуу мамиле кылууга тарбиялоо.

Тандалып алынган музыканы **иллюстрациялоо** (угуу), ырдоо үчүн чыгармалардын репертуарынын үлгүлөрү окуучулардын жаш курак өзгөчөлүктөрүнө, тематикага ылайык келип, предметтик компетенттүүлүктөрдүн калыптануусуна өбөлгө түзүшү керек. Музыкалык маданияттын ар кыл катмарлары сунуш кылынышы зарыл: музыкалык фольклор (элдик музыка, классикалык комуз жана кыл кыяк үчүн күүлөр), Кыргызстандын композиторлорунун жана дүйнөлүк музыкалык маданияттын классиктеринин классикалык мурастары, азыркы заманбап композиторлордун музыкалык үлгүлөрү.

Окутуу түрдүү тилдерде жүргүзүлгөн мектептерде музыкалык материал (ырдоо жана угуу үчүн) окутулган тилдеги музыкалык чыгармачылыктын мыкты үлгүлөрүнөн түзүлүп, мамлекеттик (кыргыз) жана расмий (орус) тилдериндеги музыкалык чыгармачылыктын үлгүлөрү милдеттүү түрдө киргизилет.

Негизги мектепте - окуучулардын музыкалык маданиятынын калыптануу мезгилинде – музыкалык образга жетүүгө, музыканын адептик-эстетикалык кудуретине, музыкалык-таанып билүүчүлүк жөндөмдөрдү өнүктүрүүгө, балдардын дүйнөлүк музыкалык искусствонун бийик жетишкендиктерине кызыгуусун жогорулатууга, заманбап музыкалык тилдин (язык) өзгөчөлүктөрүн аңдап-билүүгө, музыканын тарыхы, көркөм адабият, сүрөт искусствосу менен кеңири жана терең байланышын аңдап-түшүнүүгө жана анын негизинде сезип-туюуу маданияты менен эстетикалык табитин (анын ичинде азыркы массалык заманбап музыкага) өнүктүрүүгө көңүл бөлүнүп, басым коюлушу зарыл.

Компьютердик техниканы, электрондук-музыкалык аспаптарды колдонуп, музыка менен баарлашуунун заманбап ыкмаларына да олуттуу көңүл буруу керек.

2.1. Окутуунун максаты жана милдеттери.

6-8-класстардагы “Музыка” предметинин **максаты:**

Инсандын ар тараптуу өнүгүшүнүн эң маанилүү компоненти катары, музыкалык маданиятка баарлашуу аркылуу окуучуларда музыкалогиялык, музыкалык чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүү, музыкалык-эстетикалык жана руханий-адептик тарбиялоонун негизин калыптандыруу.

Милдеттери:

–окуучулардын музыкалык сабаттуулугун, кыргыз жана дүйнөлүк музыкалык маданияты боюнча жалпы музыкалык-эстетикалык маалыматтуулугун калыптандыруу;

–окуучуларда элдик жана кесиптик музыкалык чыгармачылыктын ажырагыс биримдигиндеги кыргыз музыкасынын улуттук өзгөчөлүгү тууралуу түшүнүктөрдү калыптандыруу;

–музыкалык тилди түшүнүүгө жетишүүгө жана музыкалык чыгармага эмоциялык мамиленин пайда болушуна өбөлгө түзүү;

–мектеп шарттарында окуучулардын музыкалык-чыгармачыл ишмердүүлүгү – хордук жана жекече аткаруучулук, ыр жанрынын үлгүлөрүн аткаруу процессинде интерпретациялай билүү үчүн шарттарды түзүү;

–репертуарды, сабактарда ээ болгон билимдер менен билгичтиктерди класстын балдар жамаатынын ишмердүүлүгүндө, эс алууда пайдалануу үчүн музыкалык сабактардын коомдук-пайдалуу багыттуулугун активдештирүү.

2.2. Предметтин методологиялык негиздери

«Музыка» предмети боюнча стандартын методологиялык негизи болуп илимий-таанып билүү ишмердүүлүгүнүн философиялык категориялары, ошондой эле объективдүүлүк жана тарыхыйлуулук, бир бүтүн тарыхый-педагогикалык процесстеги педагогиканын жана заманбаптуулуктун теориялары кызмат кылды. Мында музыкалык тарбия берүүнүн методологиялык-теориялык мамилелеринин, принциптери жана методдорунун системасы болот. Заманбап музыкалык педагогика коомдун, билим берүү системасы менен музыкалык искусствонун өнүгүү тенденцияларын эске алат жана чектеш илимдердин: философия, психология, физиология, аксиология, искусствону кабылдоо психологиясы жана педагогиканын илимий изилдөөлөрүнө негизделет.

Искусство чыгармаларын андап-түшүнүүнүн (аксиология – баалуулуктар теориясы), алардын инсандын структурасы менен өз ара байланышынын негизинде көркөм, адептик жана маданий баалуулуктардын калыптанышын болжолдойт. Музыка, бир жагынан, адамдын өзүн-өзү, өзүнүн ички дүйнөсүн, экинчи жагынан, курчап турган дүйнөнү таанып-билүү каражаттарынын бири болот. Окуучу курчап турган дүйнөнү музыканын жардамы менен таанып-биле алат. Музыка материалдык эмес, руханий дүйнөнү таанып-билүүнүн ыкмасы болуп эсептелет, ал спецификалык образдарга жана тилге ээ.

Искусствону кабылдоо психологиясы көркөм чыгарманы адамдарда эмоцияларды ойготууга багытталган эстетикалык белгилердин жыйындысы катары караган көз карашты билдирет (Л.С. Выготский). Музыканын эмоциялык таасири ачык-айкын эмоцияларды, асыл сезимдерди, жан дүйнөнүн жакшы ниеттерин ойготкондугу менен байланыштуу. Музыканы «сезимдердин стенографиясы» (Л.Н. Толстой), музыка — доордун жаңырып турган жаны (В. Ворона), музыка — жан дүйнөнүн тили (А.Н. Серов).

Музыка курсу төмөнкү принциптерге негизделип түзүлүшү керек:

Негизги методологиялык көрсөтмөлөр катары төмөнкү принциптер иштейт:

1. *Бүтүндүк принциби.* Бүтүндүк принциби бул концепцияда система түзүүчү катары каралат. Алар: жаңы билимдерди берүүдөгү системалуулук жана ырааттуулук; музыканы «чечмелөөнүн» бир каражаты катары окуучуда ассоциацияларды өнүктүрүү жана окуучунун музыканы кабыл алуу психологиясынын өзгөчөлүктөрү; музыкалык образдын жана музыкалык байланыш процесстеринин бүтүндүгү; музыкалык көркөм образга түшүнүк берүүнүн көп варианттуулугу;

2. *Көп маданияттуулук принциби.* Көп маданияттуулук заманбап билим берүү мейкиндигинин мүнөздүү өзгөчөлүгү катары каралат. Мында ар кандай маданияттар канчалык көп чагылдырылса, өсүп келе жаткан окуучунун (адамдын) инсандыгына толук билим берүү таасири ошончолук кеңири болот. Кыргызстандын жана башка өлкөлөрдүн улуттук музыкалык салттарын окуп-үйрөнүүдөгү полимаданияттуулук.

3. *Өндүрүмдүүлүк принциби.* Билим берүү аспектинде музыка окуучунун чыгармачыл күчүн ойготууга багытталган музыкалык образды жаратуу жана кайра жаратуу өнөрү катары каралат. Ушуга байланыштуу, өндүрүмдүүлүк принциби музыкалык билим берүү мейкиндигине туура келет. Бул принцип жеке өнүгүүнүн эң маанилүү компоненттеринин бири — окуучунун чыгармачылыгын камсыз кылат. Өсүп келе жаткан окуучу музыканын, жаңы иш-аракеттердин жаратуучусу, маданияттын субъектиси катары көрсөтүлөт. Өндүрүмдүүлүк принцибин ишке ашырууда окуучу адамзат топтогон тажрыйбаны гана колдонбостон, өзүн да өзгөртө алган маданияттын субъектиси катары калыптанат.

4. *Маданият жөндөмдүүлүгү принциби.* Мында, музыкалык билим, тарбия берүү улуттук маданияттардын жалпы адамзаттык баалуулуктарына жана салттарына негизделет. Маданият формасы бардык карама-каршы болгондо бири-бирин толуктап турган жана ички биримдикте пайда болгон компоненттердин өзгөчө катышы катары каралат. Музыкалык билим, тарбия берүү мейкиндигинде маданият билимдүүлүгү бир жагынан билим берүүнүн заманбап музыкалык маданияттын жана илимий-техникалык прогресстин өнүгүү деңгээлине дал келиши катары чыгат. Экинчи жагынан, маданият түрүндөгү музыкалык билим өсүп келе жаткан окуучунун күнүмдүк, "табигый" маданиятына таянуу менен жүргүзүлөт.

Окуу процессинде бардык дидактикалык принциптер тыгыз айкалышып, баланын өзүнүн рухий дүйнөсүн тереңден изилдөөсүн, форма катары музыкалык таасирдүү каражаттарынын уюшулушун музыканын мазмуну менен биримдикте түшүнүүнү камсыз кылууга багытталган.

2.3. Предметтик жана негизги компетенттүүлүктөр

«Музыка» предмети окуучулардын төмөндөгү предметтик компетенттүүлүктөрүн калыптанышын шарттайт.

1. **Эмоциялык-баалуулук компетенттүүлүгү** – искусство чыгармалары менен инсандык, эмоциялык-сезимдик байланыш, музыкалык ишмердүүлүктүн ар кыл түрлөрүндө ишке ашырылат. Музыкалык искусствонун конкреттүү чыгармалары менен таанышуудан келип чыккан эмоциялык абалын сыпаттап берүүгө жөндөмдүүлүк, түрдүү мезгилдердин, элдердин, ар кыл стилдеги, жанрдагы, типтеги музыкалык искусствонун чыгармаларында аккумуляцияланган адептик идеалдарга баа берүү жөндөмдүүлүгү.

2. **Музыкалык-эстетикалык компетенттүүлүк** – окуп-үйрөнүлүп жаткан музыкалык чыгармалардын жанрдык негизин, стилдик өзгөчөлүктөрүн аныктоо жөндөмдүүлүгү, салыштыруу, музыкалык искусствонун чыгармаларын классификациялоо жана угуу аркылуу берилген бир же бир нече белгиси боюнча элдик, улуттук, дүйнөлүк классикалык музыканын чыгармаларын аныктай билүү, музыкалык чыгарманы талдоо жөндөмдүүлүгү, музыкалык түшүнүктөрдү колдонуу менен музыкалык образдар тууралуу ой пикирин айта билүү жөндөмдүүлүгү.

3. **Аткаруучулук компетенттүүлүк** - музыкалык тилдин каражаттарын колдонуу менен хор менен же/жана жекече ырдоодо жана аткарууда интерпретациялоо жөндөмдүүлүгү.

Музыкалык чыгарманы аңдап түшүнүүнүн негизинде музыканы уга билүү, аны хор менен же/жана жекече аткара билүү, талдай билүү билгичтиктерин баскычтуу, ырааттуу

түрдө калыптандыруу турат. Буга байланыштуу, компетенттүүлүктөрдүн мазмунунда музыкалык чыгарманы түшүнүү үчүн бир нече аспектилер бөлүнүп көрсөтүлөт:

- музыкалык чыгарманы баштапкы кабылдоо жана аны менен таанышуудан, угуудан пайда болгон эмоциялык абалды сыпаттоо;
- талдоо;
- интерпретация;
- баалоо.

Предметтик компетенттүүлүк окуучунун окуу ишмердүүлүгүнүн сапатын аныктоодо жетектөөчү мааниге ээ. Предметтик компетенттүүлүк окуу жана практикалык ишмердүүлүктө дайыма ишке ашырылганда гана ал ийгиликтүү түрдө калыптанды деп айтууга болот.

2.4. Негизги жана предметтик компетенттүүлүктөрдүн байланышы

«Музыка» предметин окуп-үйрөнүү процессинде предметтик компетенттүүлүктөрдүн калыптануусу негизги компетенттүүлүктөрдүн – маалыматтык, социалдык-коммуникативдик, өзүн өзү таануу жана проблеманы чечүү компетенттүүлүктөрүнүн калыптануусуна түздөн-түз өбөлгө түзөт. Предметтик компетенттүүлүктөр негизги компетенттүүлүктөрдүн ар кыл түзүүчүлөрүн пайда кылат.

Негизги компетенттүүлүктөр	Предметтик жана негизги компетенттүүлүктөрдүн байланышын сыпаттоо
Маалыматтык компетенттүүлүк	<p>окуучунун:</p> <ul style="list-style-type: none"> – музыкалык чыгармаларды интерпретациялоо үчүн түшүнүктөрдү, символдорду айырмалай билүү билгичтигин көрсөтүү жөндөмдүүлүгү; – ресурстардын ар кыл түрлөрүн, анын ичинде заманбап маалыматтык ресурстарды колдонуу жөндөмдүүлүгү.
Социалдык-коммуникативдик компетенттүүлүк	<p>окуучунун:</p> <ul style="list-style-type: none"> – руханий-адептик баалуулуктарга, эстетикалык жана этикалык ченемдерге ылайык, өзүнүн ишмердүүлүгүн салыштыруусу жана башка адамдардын ишмердүүлүгүн түшүнүү жөндөмдүүлүгү; – улуттук музыкалык маданияттын баалуулуктарын таануунун, адамзаттын музыкалык образдарда чагылдырылган оң тажрыйбасынын, башка маданий салттардын өкүлдөрүнө толеранттуу мамиле кылуунун негизинде инсан аралык коммуникацияларды түзүү жөндөмдүүлүгү.
Өзүн өзү таануу жана проблеманы чечүү компетенттүүлүгү	<p>окуучунун:</p> <ul style="list-style-type: none"> – коюлган максаттын шарттарында милдетти аныктай билүү жөндөмдүүлүгү; – ресурстарды пландоо, өз ишмердүүлүгүнүн продуктусун өз алдынча көзөмөлдөө жана баалоо жөндөмдүүлүгү.

2.5. «Музыка» предметинин мазмундук тилкелери. Курсту түзүүнүн логикасы.

- Музыканын тили.
- Музыкалык интонация.
- Музыкалык образ.

- Музыканын типтери, формалары,
- Музыканын стилдери жана жанрлары.
- Автор (автордук дүйнө).

«Музыка» предметинин курсу төмөнкүдөй логикалык түзүлүшкө ээ:

5-класстын окуучулары башталгыч мектептин «Музыка» курсунда калыптанган көндүмдөрдү бекемдеп, мазмундук тилкелерге ылайык предметтик жана түйүндүү (предметтен жогорку) компетенттүүлүктөрдү калыптандырууну улантышы керек. 6-класста окуучулар музыкалык терминдерди, музыкалык көркөмдүктүн обон, гармония, ыргак, штрихтер, өлчөм, регистр, темп, тембр, фактура сыяктуу каражаттарын билүүгө жана пайдалана билүүгө тийиш.

6-класста окуучулардын негизги көндүмү – музыкалык образды жана чыгармалардын музыкалык драматургиясын аныктоо.

7-класста музыкалык чыгармаларды, музыкалык искусствонун стилдерин, жанрларын салыштырма талдай билүү компетенттүүлүгү калыптанат.

Ынтаалуу угуучунун, хордук жана жекече ырдоонун активдүү аткаруучусунун көндүмдөрү, авторлор – Кыргызстандын белгилүү композиторлору менен аткаруучулары, элдик жана классикалык музыканын чыгармалары тууралуу маалыматтарга ээ болуу көндүмдөрү, музыкалык чыгармаларды талдай билүү жана музыкалык формаларды аныктоо көндүмдөрү «Музыка» курсунун мазмунун окуп-үйрөнүү процессинде такай орун алууга тийиш.

2.6. Предметтер аралык байланыштар.

Предметтер аралык байланыштар «Музыка» сабактарын уюштуруунун зарыл элементи болуп саналат. Предметтер аралык байланыштарда «Искусство» - «Адабият», «Көркөм-сүрөт чыгармачылыгы», «Информатика» билим берүү чөйрөлөрүнүн предметтери жана эне тили, экинчи тил жана чет тилдери предметтери менен тыгыз байланыштар түзүлөт.

Предметтер аралык байланыштар окуучулардын интеллектуалдык өнүгүүсүнүн бир ыкмасы катары төмөнкү мүмкүнчүлүктөргө ээ болот:

– кабыл алуунун ар кыл (көрүү, угуу, тыбыштык, сөздүк, кыймыл, сезүү, туюу) түрлөрүнүн жана практикалык ишмердүүлүк процессинде дифференцияланган көрүүнүн өнүгүүсүн байкоого;

– өз аймагынын маданиятынын тарыхын, дүйнөлүк көркөм мурастардын тарыхын өздөштүрүүгө;

– көркөм ой жүгүртүүнүн ар кыл типтерин иштетүүгө;

– фантазияны жана кыялданууну, балдардын өздүк чыгармачылыгын, искусствонун ар түрдүү формаларында музыкалык чыгарманы өз алдынча жаратууну өнүктүрүүгө.

Максатка жетүүнүн бир кыйла натыйжалуу каражаттары болуп сабакты уюштуруунун төмөнкү формалары менен методдору эсептелет: тематикалык сабактар; иллюстрация, адабий жана музыкалык (нота) текст менен иштөө, музыкалык чыгарманы талдоо, жекече жана топтук иш түрлөрүн салыштыруу.

«Искусство» билим берүү чөйрөсүнүн предметтеринин мазмундук тилкелери чөйрөнүн предметтери үчүн өтмө болуп эсептелип, предметтер аралык байланыштарды уюштурууга шарт түзөт. Мисалы, музыкадагы «Музыканын типтери, формалары», «Музыканын стилдери жана жанрлары» мазмундук тилкелери романтизм, классицизм ж.б. сыяктуу стилдерди окуп-үйрөнүүнү белгилейт. Бул аныктамаларды түшүндүрүүдө мугалим окуучулардын адабият жана көркөм-сүрөт чыгармачылыгы жана информатика предметтеринде алган билимдерине таянууга тийиш.

Окуучуларды жакынкы жана алыскы чет өлкөлөрдүн элдеринин музыкалык маданияты, түрдүү доорлордогу музыкалык маданият, музыканын стилдери менен тааныштыруу процессинде окуучулардын Кыргызстандын тарыхы, дүйнөлүк тарых, география сабактарында алган билимдерин колдонуу сунушталат.

Музыка сабагында предметтер аралык байланыштарды активдүү колдонуу, балдардын башка предметтерден алган билимдерине жана турмуштук тажрыйбасына таянуу окуучуларда дүйнө жана анын өнүгүү мыйзамдары тууралуу кыйла толук жана терең компетентүүлүктөрдү калыптандырууга өбөлгө түзөт.

2.6. Окуу материалын мазмундук тилкелер жана класстар боюнча бөлүштүрүү

№	Мазмундук тилкелер	6- класс	7- класс	8- класс
1	Музыканын тили	Музыканын таасирдүү каражаттары – обон ыргак, штрих, өлчөм, темп, тембр.	Кыргыз элинин музыкалык аспаптары, кыргыздардын өзүнчөлүгүн туюндуруу каражаттары катары. Динамика, динамикалык боекчолор.	Элдик музыкалык аспаптар. Элдик салттуу музыка, Заманбап музыкалык искусстводо. Фактура, регистр, интерпретация.
2	Музыкалык интонация	Музыканын таасирдүү каражаттары – обон ыргак.	Кыргыз элинин музыкалык аспаптары, кыргыздардын өзүнчөлүгүн туюндуруу интонациясы.	Элдик музыкалык аспаптардын, салттуу музыканын интонациясы. Фактура жана интерпретациядагы интонация.
3	Музыкалык образ	Сүрөттөөчү жана көркөм таасирдүү музыка.	Музыкадагы образдар. Музыкалык драматургия.	Классикалык музыкадагы музыкалык образ жана азыркы композиторлордун чыгармалары. Окшоштуктарды жана өзгөчөлүктөрдү салыштыруу.
4	Музыканын типтери, формалары	Музыканын бир бөлүктүү, эки бөлүктүү, үч бөлүктүү формалары. Куплеттик форма.	Симфониялык сүрөт. Балет-оратория. Ария. Музыкалык комедия.	Соната, симфония, аранжировка, музыканын 3 бөлүктүү жөнөкөй жана үч бөлүктүү татаал формалары. Музыканын типтери: вокалдык, аспаптык, вокалдык-аспаптык музыка, электрондук музыка
5	Музыканын стилдери жана жанрлары	Симфония. Фольклор. Концерт. Сюита. Скерцо. Реквием.	Увертюра. Опера. Балет. Оперетта.	Музыканын стилдери: классика, романтизм, джаз, блюз, спиричуэлс, ПОП, рок, хип-хоп.
6	Автор (автордук дүйнө)	Чыгарманын дүйнөсү: чыгарманын көркөм идеясы; эмоционалдык маанайы. Автордук баа берүү: автордук позицияны туюндуруу жолдору. Акындык аткаруучулар. Кыргызстандын композиторлору.	Чыгармалардын адептик жана социалдык темалары. Чыгарманын негизги идеясы, көйгөйү. Чыгарманын сюжетинин логикасы. Кыргызстандын композиторлору.	Ар кандай доорлордогу композиторлордун чыгармачылыгында мотивдердин, темалардын стилдердердин өнүгүшү. Кыргызстандын композиторлору.

3-БӨЛҮМ. БИЛИМ БЕРҮҮЧҮЛҮК НАТЫЙЖАЛАР ЖАНА БААЛОО

3.1. «Музыка» предметин окутуудан күтүлүүчү натыйжалар. Окутуунун натыйжалары (класстар боюнча)

Бул бөлүмдө окутуудан күтүлүүчү натыйжалар берилген, алардан окуучулардын предметтик жана предметтен жогорку компетенцияларынын калыптануусу түзүлөт. Күтүлгөн натыйжалардын ар бирине ар бир окуучу жетишүүсү милдеттүү болуп саналат.

Күтүлүүчү натыйжалар номерленген. Номерлөөнүн ар бир цифрасы маалыматтык жүк көтөрүп турат. Мисалы, 5.1.1. күтүлүүчү натыйжасы 5-класс үчүн (1-цифра) билим берүүчүлүк натыйжа экенин көрсөтөт. Экинчи цифра берилген натыйжа кайсы предметтик компетенцияны калыптандыарын билдирет. Берилген учурда бул - «Эмоциялык-баалуулук компетенттүүлүгү». Акыркы цифра күтүлүүчү натыйжанын иреттик номурун көрсөтөт. Алынган мисалда 1 (бир) цифрасы, б.а., күтүлүүчү биринчи натыйжа.

Окутуунун натыйжалары (класстар боюнча)

№	Мазмундук тилкелер	Индикаторлор, иш-аракеттер (жүрүш-туруш, ишмердүүлүк терминдеринде) (Окуучу эмнени жасоого жөндөмдүү?)		
		5-класс	6-класс	7-класс
1.	Музыканын тили.	6.1.1.1. музыкалык чыгарманы угуунун жыйынтыгында өзүнүн эмоциялык абалын сыпаттап берет; 6.1.2.2. композитор музыканын таасирдүү кайсы каражаттарынын жардамы менен чыгарманын музыкалык идеясын бергенин аныктайт; 6.1.2.3. музыкалык тилдин терминдерин жана түшүнүктөрүн түшүнүү менен пайдаланат;	7.1.1.1. музыкалык чыгармаларды аткарууда импровизациялайт (хордук же/жана жекече ырдоодо); 7.1.2.2. ырларды хор менен же жекече аткарууда дирижердун шилтемдерине тиешелүү түрдө жооп кайтарып, айрым учурларда дирижердун ролун аткарат. 7.1.2.3. ар түрдүү динамикалык бөёкчолорду, темптерди пайдаланат (хордук же/жана жекече ырдоодо).	8.1.1.1. көркөм маданияттагы музыканын маанисин түшүндүрүп берет; уктурулган музыкалык чыгарма боюнча өзүнүн эмоционалдык абалын аргументтүү түшүндүрүп берет; 8.1.2.1. музыкалык тилдин түшүнүктөрүн жана терминдерди түшүнүү менен колдонот; 8.1.2.3. музыканын таасирдүү кайсы каражаттарынын жардамы менен композитор чыгарманын музыкалык идеясын бере алганын аргументтүү далилдеп берет.
2.	Музыкалык интонация	6.1.1.1. музыкалык чыгармадагы интонацияны угуунун жыйынтыгында өзүнүн эмоциялык абалын сыпаттап берет; 6.1.2.3. музыкалык интонациянын жана	7.1.1.1. музыкалык чыгармаларды аткарууда интонацияны туура аткарат (хордук же/жана жекече ырдоодо); 7.1.2.3. интонацияны туура аткаруу менен ар	8.1.1.1. көркөм маданияттагы музыканын интонациясын түшүндүрүп берет; 8.1.2.1. музыкалык интонациянын

		түшүнүктөрүн түшүнүү менен пайдаланат;	түрдүү динамикалык боёкчолорду, темптерди пайдаланат (хордук же/жана жекече ырдоодо).	жана түшүнүктөрүн түшүнүү менен пайдаланат.
3.	Музыкалык образ	6.2.2.1. музыкадагы таасирдүү каражаттарды жана сүрөттөөчү каражаттарды айырмалап атап берет; 6.2.3.2. хор жана жеке ырдоодо музыканын көркөм-образдык мазмунун ишке ашырат; 6.2.3.3. ырды хор менен же жеке аткарууда, чыгарманын музыкалык образын түзүү үчүн дирижердун шилтемдерине ылайыктуу таасирленет;	7.2.1.1. сыпаттама же визуалдык образдар аркылуу музыкалык чыгарманы интерпретациялайт; музыкалык чыгармаларды эмоционалдык-образдык мүнөздөп берет (өзүнүн толгонууларын, автордун сезимдерин атайт); 7.2.1.2. угуу аркылуу музыкалык образдарды аныктайт жана чыгарманын музыкалык образын (образдарын) түшүндүрүп-мүнөздөйт; 7.2.2. угуу аркылуу музыкалык образдарды аныктайт жана чыгарманын музыкалык образын (образдарын) түшүндүрүп-мүнөздөйт; 7.2.1.3. чыгарманын музыкалык драматургиясынын идеясын түшүндүрүп берет; 7.2.3.4. хор жана жеке ырдоодо музыканын көркөм-образдык мазмунун ишке ашырат;	8.2.1.1. заманбап композиторлордун чыгармалары менен классикалык музыканын үлгүлөрүндө, музыканы угуу (на слух) аркылуу музыкалык образдарды аныктайт; 8.2.1.2. заманбап композиторлордун чыгармалары менен классикалык музыканын үлгүлөрүндө, музыканы угуу аркылуу музыкалык образдардын окшоштугун жана өзгөчөлүгүн аныктайт; 8.2.3.3. ырларды хор менен же жекече аткарууда музыкалык образды түзүү үчүн музыкалык таасирдүү каражаттарды өз алдынча пайдаланат.
4.	Музыканын типтери жана формалары	6.3.2.1. элдик жана профессионалдык музыканын негизги типтерин атап берет; 6.3.2. бир нече элдик ырды, классик-композитордун жана азыркы композиторлордун ырларын (окуучулардын тандоосу боюнча) жекече таасирдүү аткарып берет (аспаптын коштоосу менен жана аспаптын коштоосуз);	7.3.2.1. музыканын кээ бир формалары менен жанрларын айырмалайт жана аны айтып берет; 7.3.2.2. музыкалык тилдин түшүнүктөрүн жана терминдерин түшүнүү менен колдонот.	8.3.2.1. элдик жана профессионалдык музыканын айырмачылыктарын аргументтүү түрдө негиздейт. 8.3.2.2. кээ бир музыкалык чыгармаларды угуп формаларынын өзгөчөлүктөрүн аныктап, атап берет.
5.	Музыканын стилдери жана жанрлары	6.3.2.1. элдик жана профессионалдык музыканын негизги жанрларын атап берет; 6.3.2. бир нече элдик ырды, классик-композитордун жана азыркы композиторлордун ырларындагы стилдик өзгөчөлүктөр (окуучунун тандоосу) жекече таасирдүү аткарып берет (аспаптын коштоосу менен жана аспаптын коштоосуз);	7.3.2.2. Музыкадагы стилдердин жана жанрлардын түшүнүктөрүн жана терминдерди түшүнүү менен колдонот.	8.3.2.1. элдик жана профессионалдык музыканын жанрларын аргументтүү түрдө аныктайт. 8.3.2.2. кээ бир музыкалык чыгармаларды угуп стилдик өзгөчөлүктөрүн аныктап, атап берет.

6.	Автор (автордук дүйнө)	<p>6.4.1.1. жанры кыргыз музыкалык-поэтикалык фольклорунун жанрларын айтып берет;</p> <p>6.4.1.3. Кыргызстандын композиторлорун, акындарын, аткаруучуларын жана дүйнөлүк композиторлорду атап берет;</p> <p>6.4.1.3. кээ бир чыгармалардын автордук идеясынын өзгөчөлөнгөн мүнөздөрүн айтып берет.</p>	<p>7.4.1.1. музыкалык чыгарманы образдуу, эмоционалдуу мүнөздөйт – өзүнүн кыжалаттаанусун, сезимин айтат жана аны ал чыгарманын автору берген образ менен салыштырат;</p> <p>7.4.2.2. көрүнүктүү композиторлордун жана музыкант-аткаруучулардын (комузчулар, кыл кыякчылар, чооррчулар) аттарын айтат жана алардын чыгармаларынын руханий-адептик, социалдык темаларын атап берет.</p> <p>7.4.2.3. кыргыз жана чет элдик көрүнүктүү композиторлордун чыгармаларына мүнөздүү болгон чектерин, негизги идеяларын жана чыгармачылыгынын үлгүлүү жактарын атап берет;</p>	<p>8.4.1.1. түрдүү композиторлордун чыгармачылыгындагы бир эле музыкалык-көркөм идеяны жана сюжетти интерпретациялоонун өзгөчөлүктөрүн көрсөтөт;</p> <p>8.4.2.2. музыкалык чыгарманы талдайт, автордун идеясына карата өз позициясын билдирет;</p>
----	------------------------	--	---	--

3.2. Окуучулардын жетишкендиктерин баалоонун негизги стратегиялары

Окуучулардын окуудагы жетишкендиктерин баалоодо Музыка сабагы өзгөчөлөнгөн спецификага ээ. Музыка сабактарында окуучулардын предметтик компетенттүүлүктөрүнүн калыптангандыгы төмөнкүлөр аркылуу бааланат:

- музыканы угуу жана музыкалык чыгарманы талдоо;
- хордук же/жана жекече ырдоо;
- окуучулардын ишмердүүлүгү – жазуу иштери, чыгармачылык дептер, презентациялар, портфолио ж.б.

Баалоо окуучунун окуудагы натыйжалары предметтик стандарттарга туура келерин аныктоо максатын көздөйт. Музыка сабактарында баалоо эки багытта жүргүзүлөт:

- окуучунун прогрессинин жекече динамикасы бааланат, б.а., баштапкы жана аяккы натыйжалар салыштырылып, окуучунун жетишкендиктеринин прогресси бааланат;
- окуучунун жообу/иши баалоонун критерийлери (ченемдери) менен салыштырылат.

3.2.1. Музыка сабактарында баалоонун типтери

Музыка сабактарында педагогикалык баалоонун эки тиби колдонулат: критерийлик жана ченемдик (нормативдик).

Критерийлик баалоо – бул критерийлер боюнча баалоо, б.а., баа окуучунун жетишкендиктерин көрсөтүүчү түзүүчүлөрдөн (критерийлерден) келип чыгат. Окуучулардын иштерин баалоого критерийлик мамиле кылуу процесстин бардык катышуучуларына (мугалимдерге, окуучуларга, ата-энелерге) окуп-үйрөнүлүп жаткан материалды өздөштүрүүнүн деңгээлин түшүнүүгө мүмкүнчүлүк түзүүчү тескери байланышты жүзөгө ашырууга жардам берет. Тескери байланыш канчалык мазмундуу болсо, ага жасалган мамиле ошончолук конструктивдүү болушу мүмкүн. Критерийлик баалоо бул – баалоонун жана өзүн өзү баалоонун ар кыл түрлөрү, формалары жана усулдары колдонулган мамиле.

Критерийлик баалоо мугалим үчүн бир катар принципалдуу көрсөтмөлөрдү билдирет:

- баа аркылуу окуучунун инсаны эмес, иши гана бааланат;
- окуучунун иши башка окуучулардын иши эмес, эталон (мыкты аткарылган иштин үлгүсү) менен салыштырылат. Эталон окуучуларга мурдатан тааныш болот;
- бааны чыгаруунун так алгоритми иштелип чыккан, окуучу ал боюнча өз жетишкендиктеринин деңгээлин өзү аныктап, өз баасын көрсөтөт;
- окутулуп жаткан нерсени гана баалоого болот, ошондуктан баалоо критерийи – окуу максаттарынын (билим берүүчүлүк натыйжалардын) конкреттүү туюндурулушу.

Критерийлик баалоону колдонуу баалоо процессине окуучулардын өздөрүн тартууга шарт түзөт, башкача айтканда, билим берүү процессинин маанилүү компоненти болгон өзүн өзү баалоону ишке ашырууга мүмкүнчүлүк берет, анткени рефлексия гана окуучуларга өз ишмердүүлүгүнөн тажрыйба чыгарууга, коюлган милдетти чечүү үчүн ички мүмкүнчүлүктөрүн активдештирүүгө, өзүн жакшыраак аңдап түшүнүүгө мүмкүнчүлүк түзө алат. Өзүнүн жакшы жактарын жана кемчиликтерин талдоо менен, окуучулар аларды четтетүү жолдорун табышат, өздөрүн өздөрү баалоого үйрөнүшөт, бул болсо аларга өз иштеринин күчтүү жана алсыз жактарын көрүүгө жана мындай жыйынтыктарды аңтап түшүнүүнүн негизинде кийинки ишмердүүлүгүнүн программасын түзүүгө шарт түзөт. Туура уюштурулган рефлексия тапшырманы ийгиликтүү аткарууга өбөлгө болуучу оң маанайды түзүүгө жардам берет.

Музыка боюнча баалоонун критерийлеринин мисалдары:

- Ырды бир убакта аткаруу жана аяктоо (дирижердун сунуштарын аткара билүү).
- Обонду (ноталык) жана сөздүк текстти билүү (эгер үйрөнүп жатканда ноталык жазуу колдонулган болсо).
- Аткаруунун интонациялоонун тазалыгы жана ыргактык тактыгы.
- Ырды мүнөздүү аткаруу (музыкалык таасирдүү каражаттарын – динамикалык боёкчолорду, темпти, обонду, ыргакты... туура пайдалануу).
- Ырдоо учурунда туура отуруу (туруу).
- Жооп берүүдө (оозеки, жазуу, презентацияда) музыкалык терминдерди сабаттуу пайдалануу.
- Музыкага кызыгуу, ага эмоциялык жооп кылуу жана музыкалык чыгарма менен таанышуудан келип чыккан эмоциялык абалын мүнөздөй билүү.
- Окуучунун эки же бир нече музыкалык чыгарманы салыштыра жана алынган билимдердин негизинде өз алдынча жалпылоолорду чыгара билүүсү.
- Окуучунун өзүнүн аткаруусун мүнөздөй жана талдай билүүсү.
- Аткаруу учурунда эмоционалдуулукту көрсөтүү.
- Окуучулардын ишмердүүлүгүнүн продуктуларын баалоо критерийлери ар бир тапшырма жана окуучулардын ишинин түрү боюнча иштелип чыгат.

Ченемдик баалоо – жеке натыйжалар менен статистикалык маанилерди – ченемдерди салыштыруу жолу менен баага жана инсандын же жүрүш-туруштун өзгөчөлүктөрүн чагылдыруучу, тапшырма менен өлчөнүүчү көрсөткүчтөрдү интерпретациялоого болгон мамиле. Окутуунун натыйжалары беш баллдык шкала боюнча бааланат, зарыл учурда жоопко берилген оозеки мүнөздөмө менен толукталат. Окуучулардын окуудагы жетишкендиктерин баалоонун болжолдуу ченемдери 1-тиркемеде берилген.

Баалоонун түрлөрү

Музыка сабактарында баалоонун төмөнкү түрлөрү милдеттүү түрдө пайдаланылат: формативдик баалоо (окутуунун бүткүл процесси бою) жана суммативдик (жыйынтык) баалоо (компетенттүүлүктөрдүн калыптануусун аныктоо үчүн окуу материалын окуп-үйрөнүүнүн аягында).

Музыка сабактарында окуучулардын окуудагы жетишкендиктерин баалоонун төмөнкүдөй ар кыл формалары колдонулат:

окуучулардын оозеки жооптору;

- жазуу иштери;
- практикалык тапшырмалар.
- Окуучулардын оозеки жооптору дегенибиз –
- сабактарда музыкалык чыгармалар тууралуу диалог-дискуссияларга катышуусу;
- башка окуучулардын аткаруусу тууралуу пикирлери,
- Жазуу иштери дегенибиз –
- карточкалар боюнча иштөө (музыкалык сөздүктү билүү),
- жеке таасирлери жана музыкалык чыгармаларды эмоциялык-образдык кабылдоо боюнча эссе.

Практикалык тапшырмалар – булар:

- презентацияларды даярдоо;
- «Обонду тапчы» - сабакта жаңырган чыгармалардан түзүлгөн фрагментардуу калейдоскоп;
- жекече, топтук жана хор менен ырдоо;

4-БӨЛҮМ. БИЛИМ БЕРҮҮ ПРОЦЕССИН УЮШТУРУУГА КОЮЛУУЧУ ТАЛАПТАР

4.1. Ресурстук камсыздоого коюлуучу талаптар

“Музыка” предмети боюнча коюлган максатка жана милдеттерге жетүү үчүн төмөнкүдөй ресурстук камсыздоо талап кылынат:

4.1.1. Адам ресурсу

“Музыка” предметин окутуу үчүн мектепте “Музыка мугалими” адистигине ээ болгон, атайын музыкалык билими (атайын орто, жогорку) бар адистин болушу талап кылынат. Адис музыкалык аспаптардын биринде ойной билүүгө тийиш, бул ыр репертуарын үйрөнүү жана аткаруу учурунда окуучуларга аккомпанементтөөгө мүмкүндүк берет (фортепиано, синтезатор, баян, аккордеон). Билим берүүнүн заманбап шарттары мугалимдин компьютердик технологиялар менен тааныш болуусун талап кылат.

4.1.2. Техникалык ресурстар

Музыка кабинети.

Сабакты уюштуруу үчүн өзүнчө “Музыка” кабинети же музыка сабагын жана “Искусство” билим берүү чөйрөсүнүн предметтеринин бирин (Көркөм сүрөт, Адабият, Информатика) өткөрүүгө ылайыкталган бириктирилген кабинет зарыл:

- Музыка сабагын өткөрүү үчүн жабдуулар;
- Музыкалык аспаптар (комуз, фортепиано же синтезатор, баян же аккордеон);
- Балдар музыкалык аспаптары, клавишалык, кселофон, ж.б.
- Колонкалары бар компьютер (санариптик ойноткуч);
- Видео-жабдуу - мультимедиялык проектор;
- Кыргыздын музыкалык аспаптары - комуз, кыл кыяк, темир ооз комуз, жыгач ооз комуз, чоор, чопо-чоор, добулбас, шылдырак;
- Музыкалык аспаптар (кашыктар, шалдырактар, маракастар, даптар, ышкырыктар, балдардын клавишалуу аспаптары, металлофон, ксилофон);
- Нота сызыктары түшүрүлгөн такта;
- Кыргызстандын композиторлорунун жана Дүйнөлүк музыкалык классиканын, музыкалык аткаруучулардын портреттеринин комплекси же санариптик топтомдор;
- “Ноталык сабат” плакаттарынын комплекси же санариптик топтомдор;
- КР Билим берүү жана илим министрлиги сунуштаган Музыка боюнча окуу-методикалык комплекстер - ОМК, - музыканы окуп-үйрөнүү үчүн видеожазуулардын комплекси, музыка боюнча ноталык жана фонохрестоматия – музыкалык чыгарманын угулуш үлгүлөрүн берүү үчүн колдонулат;
- Предмет боюнча аныктамалык адабияттар.

4.2. Жүйөлөөчү окуу чөйрөсүн түзүү

Күтүлгөн натыйжага жетүүнүн маанилүү фактору болуп жүйөлөөчү окуу чөйрөсүн түзүү эсептелет. Чөйрө деген – көп сандагы компоненттердин болушу: “Музыка” кабинети, салтанаттуу жыйындар залы, музыкага жана искусствонун башка түрлөрүнө арналган стенддер, мектептин музыкалык билим берүү менен байланыштуу сабактардан тышкары иш-чараларды уюштуруу жана өткөрүү боюнча ишмердүүлүгү – окуучулардын концерттик иштерин, окуучулар музыкалык номерлерди көрсөтүүгө тийиш болгон класстан тышкары иш-чараларды уюштуруу.

Сабак учурунда окуучуларды жүйөлөй турган окуу чөйрөсүн түзүү жаңы педагогикалык мамилелер менен технологияларды колдонуу зарылдыгын талап кылат. Инсандык-багытталган окутуу системасында анын кызматы менен уюштуруу формасы өзгөрүүгө дуушар болот. Сабак мугалимдин окуучулар менен, окуучулардын өз ара чыгармачыл баарлашуусуна айланат. Окуучуларда түйүндүү жана предметтик компетенттүүлүктөрдү калыптандырууга өбөлгө түзүүчү инновациялык технологияларды практикага киргизүү зарыл. Окутууда өнүктүрүүчү окутууну киргизүү аркылуу жүзөгө ашырылган инсандык-багытталган мамилени, маалыматтык-коммуникативдик, оюн технологияларын колдонуу сунуш кылынат.

Кийинки маанилүү компонент – бул жүйөлөөчү электрондук билим берүүчүлүк чөйрө. Жүйөлөөчү электрондук билим берүүчүлүк чөйрө билим берүүчүлүк электрондук сервистердин максималдуу ачыктыгын жана окуучуларга жеткиликтүүлүгүн шарттайт. Электрондук чөйрөнүн технологиялык негизинде окуу китептери, тесттик тапшырмалар, фоно жана видео хрестоматиялар, аныктамалык адабияттар, электрондук архив турат. Электрондук архивдин мазмуну бай болууга тийиш: андан мугалим күн сайын конструктор сыяктуу сабакты «жыйнай» алат. Чөйрө кызыккан окуучуларга фундаменталдык түшүнүктөрдү өздөштүрүү үчүн кызыктуу тексттерди, предметти көрсөтмөлүү жана жеткиликтүү өздөштүрүү үчүн сүрөттөлүштөр менен таблицаларды, электрондук окутууну уюштуруу үчүн видео- жана аудио материалдардын китепканасын бере алат.

1-тиркеме

«5» деген баа окуучунун төмөнкүдөй жетишкендиктери үчүн коюлат:

–эгер окуучу музыкалык чыгармага байланыштуу өзүнүн эмоциялык абалын мүнөздөй алса;

–эгер уккан чыгарма боюнча баа берүүчүлүк ой-пикир айтса, пикир анын музыкалык образына шайкеш келет;

–эгер окуучу жооп берүүдө музыкалык терминдерди пайдаланса;

–эгер окуучу чыгарманы, анын авторун (авторлорун) атаса, анын формасын, жанрын ж.б. аныктаса.

«4» деген баа төмөнкү учурларда коюлат:

–эгер жообунда чыгарманын мазмунуна доо кетирбей турган анча олуттуу эмес каталарга жол берсе;

–эгер окуучу өз жообунда айрым музыкалык терминдерди талапка ылайык түрдө колдонсо;

–эгер жөнөкөй музыкалык үлгүлөр жаралса;

–эгер окуучу чыгарманы, анын авторун (авторлорун) атап берсе.

«3» деген баа төмөнкү учурларда коюлат:

–эгер окуу материалын толугу менен ачып бере албаса (мазмун ырааттуу түрдө эмес, бөлүк-бөлүк болуп берилсе), эгер берилген суроо жана билимдер боюнча жалпы түшүнүгүн көрсөтсө;

–эгер музыкалык терминдерди аныктоодо жана аларды пайдаланууда каталарга жол берсе,

–эгер каталарын мугалимдин жетелеме же жоопко түрткү берүүчү суроолорунан кийин гана оңдосо;

–эгер берилген тема боюнча милдеттүү тапшырмаларды аткарганы менен, практикалык иштерди аткарууда же жаңы кырдаалдарда теорияны пайдалана албаса;

«2» деген баа төмөнкү учурларда коюлат:

–эгер кетирилген каталар окуучу берилген тема боюнча талап кылынган билимдерге, билгичтиктерге ээ болбогонун көрсөтсө;

–эгер окуу материалынын негизги мазмунун ачып бере албаса;

–эгер окуу материалынын негизги же маанилүү бөлүгүн түшүнбөгөнү же билбегени, терминдерди, аныктамаларды түшүндүрүп бере албаганы байкалса.

«1» деген баа төмөнкү учурда коюлат:

–эгер жооп болбосо.

Баалардын ченемдери (ченемдери). Хордук (жекече) ырдоо

«5» деген баа ырды аткаруудагы төмөнкүдөй жетишкендиктери үчүн коюлат:

–эгер окуучу ырдоо учурунда чыгармада берилген образ, мүнөздү түзүүгө аракет кылса – чыгарманын мүнөзүнө ылайык келгидей көркөм, эмоционалдуу аткаруу;

–эгер окуучу чыгарманы өздүк интерпретациясы менен аткарса;

–эгер окуучу хор менен аткарууда классташтарын угуп, биргелешкен аткарууга колдоо көрсөтсө;

–эгер динамикалык боёкчолор, темп, ыргак сакталса;

–эгер окуучу дирижердун кыймыл-жаңсоолоруна көңүл коюу менен мамиле кылса;

–эгер окуучу аткарылып жаткан чыгарманын авторлорун атап, ырдын сөзүн жатка билсе;

–эгер окуучу тексттин мазмунун түшүндүрүп бере алса жана чыгарманыны жаралуу тарыхын билсе.

«4» деген баа төмөнкү учурларда коюлат:

–эгер окуучу чыгарманы аткаруу учурунда олуттуу эмес каталарга жол берсе, мисалы, дикциянын, артикуляциянын жаңылыштыктары, темптен, динамикадан көрсөтүлгөндөн бир аз четтөөлөр, тексттеги олуттуу эмес каталар ж.б.

–эгер окуучу аткарылган чыгарманын авторлорун атап берсе;

–эгер динамикалык боёкчолор, темп, ыргак сакталса;

–эгер окуучу дирижердун кыймыл-жаңсоолоруна көңүл коюу менен мамиле кылса;

–эгер окуучу тексттин мазмунун, чыгарманын жаралуу тарыхын түшүндүрүүдө так эместиктерге жол берсе.

«3» деген баа төмөнкү учурларда коюлат:

–эгер ырды аткарууда олуттуу каталарга жол берилсе – берилген темптен четтөө, музыкалык таасирдүү каражаттарын, динамикалык боёкчолорду колдоно албоо ж.б.;

–эгер тексттин мазмунун түшүндүрүп бере албаса;

–эгер ырдын сөзүн толук билбесе же олуттуу каталарды кетирсе;

– кайдыгер ырдаса.

«2» деген баа төмөнкү учурда коюлат:

–эгер кетирилген каталар окуучунун чыгарма боюнча талап кылынган билимдерге ээ болбогонун көрсөтсө.

«1» деген баа төмөнкү учурда коюлат:

–эгер окуучу чыгарманы аткара албаса жана эч нерсе айтып бере албаса.

ЭСКЕРТҮҮ: Мугалим окуучулардын физикалык өзгөчөлүктөрүнө көңүл буруп, айрым балдар анча олуттуу эмес каталарга жол берген учурда баасын төмөндөтпөөгө тийиш. Анча олуттуу эмес каталар үн (добуш) чыгаруунун кемчиликтери катары каралышы керек.